

روایتی از موسی بن جعفر درباره گفتار رسول خدا
علیهما السلام در آخرین منبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سید الفقهاء العظام علی بن طاووس - تَعَمَّده اللّٰه
فی رضوانه - در «طرائف» خود مرفوعاً از عیسی
آورده است که گفت: من از حضرت ابوالحسن
موسی بن جعفر علیهما السلام پرسیدم که نظر شما
چیست؟! مردم بسیار می گویند که رسول خدا صلی
اللّٰه علیه و آله امر کردند که ابوبکر با مردم نماز گزارد
سپس عمر؟! حضرت قدری مکث نموده سر خود
را به زیر انداخته و پس از آن گفتند: این طور نیست
که مردم می گویند ولیکن تو ای عیسی در امور بسیار
بحث می کنی و تا مطلب بر تو روشن نشود دست
بر نمی داری! عیسی می گوید: من گفتم: پدر و مادرم
فدایت شود من از تو سؤال می کنم حقیقت امر را از
آنچه که برای دین من منفعت دارد، چرا که نگرانم از
آنکه گمراه شوم از روی جهالت، امّا چون تو کسی
را بیابم مطلب را برای من روشن می کند!

حضرت فرمود: چون مرض رسول اللّٰه سنگین
شد، علی را خواست و سرش را در دامن او گذاشت
و بیهوش شد، و موقع نماز فرارسید و اعلان نماز

داده شد. عائشه بیرون رفت و گفت: ای عُمَر بیرون
رو و با مردم نماز بخوان!

عمر گفت: پدرت سزاوارتر است. عائشه گفت:
راست می‌گویی ولیکن او مرد نرمی است و من
نگرانم از اینکه مردم بر او بجهدند. عمر گفت: او نماز
بخواند، اگر کسی بر او جَسْت یا حرکتی از متحرکی
پدیدار شد من کفایت می‌کنم. عائشه گفت: علاوه
بر این محمّد بیهوش است و من گمان ندارم از این
بیهوشی دیگر به هوش آید و آن مرد به او مشغول
است- و مراد عائشه علی بود- ای عمر به نماز
مبادرت جو پیش از آنکه به هوش آید، زیرا من
نگرانم اگر به هوش آید علی را به نماز امر کند؛ و از
دیشب تا به حال سخنان پنهانی را که با علی می‌گوید
دانسته‌ام و در آخر گفتارش بود که می‌گفت: الصَّلَاةُ
الصَّلَاةُ.

حضرت امام کاظم علیه السلام فرمودند: ابوبکر
رفت تا با مردم نماز بخواند مردم این را مکروه
شمردند و سپس گمان کردند به امر رسول خدا بوده
است، و هنوز تکبیر نگفته بود که رسول خدا صلی

اللّه عليه و آله به هوش آمد و فرمود: عبّاس را بطلبید. عبّاس و علی مجموعاً پیامبر را به مسجد بردند تا با مردم نماز گزارد، و پیامبر نشسته بود، سپس او را بر روی منبرش گذاردند آن جلوسی که دیگر بر آن منبر نشست.

جمع اهل مدینه از مهاجر و انصار به دورش جمع شدند حتی دختران از خانه‌ها بیرون شدند، و مردم ناله‌کنان و گریه‌کنان و فریاد زنان و انا لله و انا الیه راجعون گویان بودند. پیامبر هم قدری سخن می‌گفت و قدری ساکت می‌شد؛ و از جمله سخنانی که فرمود این بود:

يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ مَنْ حَضَرَ فِي يَوْمِي هَذَا وَ سَاعَتِهِ هَذِهِ! فَلْيَبْلُغْ شَاهِدَكُمْ غَائِبَكُمْ! أَلَا قَدْ خَلَفْتُ فِيكُمْ كِتَابَ اللَّهِ، فِيهِ النُّورُ وَ الْهُدَى وَ الْبَيَانُ، مَا فَرَّطَ اللَّهُ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ، حُجَّةٌ لِي عَلَيْكُمْ، وَ خَلَفْتُ فِيكُمْ الْعِلْمَ الْأَكْبَرَ، عِلْمَ الدِّينِ وَ نُورَ الْهُدَى وَ صِيَّ عَلَى بَنِ أَبِي طَالِبٍ. أَلَا هُوَ حَبْلُ اللَّهِ فَاعْتَصِمُوا وَ لَا تَفَرَّقُوا عَنْهُ، «وَ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلْفَ بَيْنَ

قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا.» [۱]

«ای جماعت مهاجر و انصار، و ای کسانی که در این روز و در این ساعت حضور بهم رسانیده‌اید، بر شما فرض است که حاضرین به غائبین برسانند. هان بدانید که من در میان شما کتاب خدا را جانشین خود قرار دادم که در آن نور و هدایت و بیان است و خداوند در آن از هیچ چیز کوتاهی ننموده است، آن حُجَّت من است بر شما! و من در میان شما بزرگترین نشانه، نشانه دین و نور هدایت: وصیّ خودم علیّ بن ابی طالب را جانشین خود قرار دادم. هان بدانید که او ریسمان خداست، پس واجب است که بدان اعتصام نمایید و از گرد او دور نشوید، و یاد بیاورید نعمت خدا را که بر شما ارزانی داشت در وقتی که دشمن بودید و خداوند در میان دل‌هایتان الفت افکند، تا به نعمت خداوندی همه با هم برادر شدید!»

يَا أَيُّهَا النَّاسُ! هَذَا عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ كَتَرُ اللَّهُ الْيَوْمَ وَ مَا بَعْدَ الْيَوْمِ. مَنْ أَحَبَّهُ وَ تَوَلَّاهُ الْيَوْمَ وَ مَا بَعْدَ الْيَوْمِ فَقَدْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ وَ أَدَّى مَا أَوْجَبَ عَلَيْهِ، وَ مَنْ عَادَاهُ الْيَوْمَ وَ مَا بَعْدَ الْيَوْمِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى وَ أَصَمًّا، لَا حُجَّةَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ.

«ای مردم! این است علی بن ابی طالب که گنج خداست امروز و پس از امروز، کسی که او را دوست داشته باشد و ولایت او را در امروز و پس از امروز داشته باشد، به آنچه با خداوند پیمان بسته است وفا نموده است و آنچه را که خدا بر او واجب کرده ادا کرده است؛ و کسی که با او امروز و پس از امروز دشمنی ورزد در روز قیامت کور و کر محشور خواهد شد، و حجتی در نزد خدا نخواهد داشت.»

أَيُّهَا النَّاسُ! لَا تَأْتُوا عَدَاً بِالدُّنْيَا تَرْفُوهَا زَفَاً، وَيَأْتِي
أَهْلَ بَيْتِي مَقْهُورِينَ مَظْلُومِينَ تَسِيلُ دِمَاؤُهُمْ أَمَامَكُمْ وَ
سُعَاةِ الضَّلَالَةِ وَالشُّورَى لِلْجَهَالَةِ. أَلَا وَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ
لَهُ أَصْحَابٌ وَ آيَاتٌ، وَ سَأَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ عَرَفْتُمْ وَ
أَبْلَغْتُمْ مَا أَرْسَلْتُ بِهِ وَ لَكِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ!

لَا تَرْجِعَنَّ بَعْدِي كَفَّاراً مُرْتَدِّينَ مُتَوَالِينَ الْكِتَابَ عَلَى
غَيْرِ مَعْرِفَةٍ، وَ تَدْعُونَ السُّنَّةَ بِأَهْوَى، لِأَنَّ كُلَّ سُنَّةٍ وَ
حَدِيثٍ وَ كَلَامٍ خَالَفَ الْقُرْآنَ رَدٌّ وَ بَاطِلٌ.

«ای مردم! فردا نزد من نیاید در حالی که دنیایتان را درخشان نموده، و اهل من بیایند در حالی که مقهور و مظلوم باشند و خونهایشان در جلوی شما و

کارگردانان ضلالت و شورای جهالت، ساری و جاری باشد! هان بدانید که برای امر ولایت، یاران و نشانه‌هایی است که خداوند در کتابش نام برده و من ایشان را به شما شناسانده‌ام، و وظیفه رسالت خود را به شما ابلاغ نموده‌ام ولیکن شما گروهی هستید که جاهل می‌باشید! شما بعد از من به کفر دیرینه برنگردید و ارتداد پیدا نکنید که به کتاب خدا از روی غیر معرفت دست یازید، و سنّت را با هوای نفس بیامیزید. چونکه هر سنّت و حدّث و گفتاری که مخالف قرآن باشد مردود و باطل است.»

الْقُرْآنُ إِمَامٌ هُدًى، لَهُ قَائِدٌ يَهْدِي إِلَيْهِ وَيَدْعُو إِلَيْهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ، وَوَلِيّ الْأَمْرِ بَعْدَ وَوَلِيهِ، وَوَارِثُ عِلْمِي وَحُكْمِي وَسِرِّي وَعَلَانِيَتِي وَمَا وَرَثَةُ النَّبِيِّونَ مِنْ قَبْلِي، وَأَنَا وَارِثٌ وَوَارِثٌ؛ وَلَا تَكْذِبْكُمْ أَنْفُسُكُمْ!

«قرآن پیشوای هدایت است، از برای اوست پیشرو و رهبری که به سوی او هدایت می‌کند، و با حکمت و موعظه حسنه مردم را به سوی او می‌خواند. اوست ولیّ امر بعد از ولیّ امر، و وارث

علم من و حکم من و پنهان من و آشکار من و آنچه پیغمبران قبل از من به ارث گذارده‌اند، و من وارث علوم و حکم پیامبرانم، و ارث گذارنده برای اولیا و ائمه پس از خودم؛ پس نباید نفس‌های شما، شما را گول زند تا تکذیب خودتان بنمایید! (یعنی خودتان به خودتان دروغ نگویند!)»

أَيُّهَا النَّاسُ! اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي! فَإِنَّهُمْ أَرْكَانُ الدِّينِ،
 وَ مَصَابِيحُ الظُّلَمِ، وَ مَعْدِنُ العِلْمِ. عَلِيٌّ أَخِي، وَ وَارِثِي، وَ
 وَزِيرِي، وَ أَمِينِي، وَ الْقَائِمُ بَعْدِي، وَ الْوَافِي بِعَهْدِي عَلِيٌّ
 سُنَّتِي، وَ يَقْتُلُ عَلِيٌّ سُنَّتِي، وَ أَوَّلُ النَّاسِ إِيْمَانًا، وَ آخِرُهُمْ
 عَهْدًا بِي عِنْدَ الْمَوْتِ، وَ أَوْسَطُهُمْ لِي لِقَاءَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَ
 لِيَبْلُغَنَّ شَاهِدُكُمْ غَائِبَكُمْ! أَلَا وَ مَنْ أُمَّ قَوْمًا عُمِيًّا وَ فِي الْأُمَّةِ
 مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ.

«ای مردم! خدا را در نظر بگیرید، خدا را در نظر بگیرید درباره اهل بیت من! زیرا که آنان ستونهای دین هستند و چراغهای تاریکی‌ها و معدن علم. علی برادر من است، و وارث من، و وزیر من، و امین من، و قائم بعد از من، و وفا کننده به عهد من بر سنت من، و بر سنت من قتال می‌کند، اولین کسی است که

ایمان آورده است، و آخرین کسی است که در وقت مردن من با من تجدید عهد دارد، و میانه‌ترین آنهاست در روز قیامت برای لقاء و دیدار من، و فرض است بر حاضرین از شما که این حقایق را به غائبین برسانند.

هان بدانید که کسی که فرمانروایی قومی را از روی جهالت آنان پیشه گیرد، در صورتی که در آن امت از او داناتر وجود داشته باشد تحقیقاً کافر شده است.»

أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ كَانَتْ لَهُ قِيْلِي تَبَعَاتٌ، فَهَذَا أَنَا ذَا، وَمَنْ كَانَتْ لَهُ عِنْدِي عِدَاةٌ فَلْيَأْتِ فِيهَا عَلِيٌّ بِنَ أَبِي طَالِبٍ، فَإِنَّهُ ضَامِنٌ لِدَلِكْ كُلِّهِ حَتَّى لَا يَبْقَى لِأَحَدٍ عَلَيَّ تَبَعَةٌ. [۲]

«ای مردم! در نزد هر کس از ناحیه من، دیه و قصاصی و ضمانی است، اینک منم بیاید برای مطالبه! و به هر کس من وعده‌ای داده‌ام به نزد علی بن ابی طالب رود چون او ضمانت همه آنها را نموده است. این بدین جهت است که برای هیچ کس در نزد من تعهد و ضمان و دیه و طلبی نباشد.» [۳]

---

[۱] - سوره آل عمران (۳) صدر آیه ۱۰۳.

[۲] - غایة المرام، ص ۲۲۸ و ۲۲۹، حدیث ۴۱،

از خاصه، از ابن طاووس در طرائف، طریفه سی و

سوم.

[۳] - امام شناسی، ج ۱۳، ص ۳۸۰